

7.12.2020

KA/26308/00.00.00/2020

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite Lausuntopyyntö: HE 212/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä koskevan lakiesityksen tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveysterveystoimet kaikille suomalaisille, parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua. Muutosta toteutetaan digitalisaation keinoin, jolloin palveluita tuotetaan uusilla tavoin ja prosesseja tehostamalla. Samalla tietopohja vahvistuu ja tiedon ja tietojärjestelmien yhteentoimivuus lisääntyvät. Kyse on pitkälti asiakastietojen tiedonhallinnan kokonaisuuden sääntelystä, johon kytkeytyy sekä asiakastietojen säilyttäminen että arkistointi.

Arkistolain (831/1994) 8 §:n perusteella Kansallisarkisto määrää pysyvästi säilytettävistä (arkistoitavista) asiakirjoista ja niihin sisältyvistä tiedoista. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja on arkistoitu kattavasti vuosikymmenten ajan. Asiakastietojen säilytysaikojen määrittely tehdään yhteistyössä Kansallisarkiston kanssa, jotta samalla voidaan päättää arkistoitavista tiedoista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten asiakastietojen tiedonhallinnassa Kansaneläkelaitoksen arkistointipalvelu toimii keskitettynä tietovarantona ja vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän tiedonhallinnasta, johon kuuluu myös henkilötietojen toisiokäyttö. Arkistointipalvelun tehtävänä on säilyttää tietoja sosiaali- ja terveysterveystoimien tuottamiseksi eli asiakastietojen ensisijaista käyttötarkoitusta varten, mutta ei tietosuojalainsäädännössä tarkoitettua yleisen edun mukaista arkistointia. Arkistointipalvelu vastaa siten vain säilyttämisestä mutta ei arkistoinnista. Arkistokäyttötarkoitus on pysyvä ja sen kesto on ajallisesti määrittämätön.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen tiedonhallinta on kokonaisuus, johon kuuluu olennaisesti myös asiakastietojen arkistointi yleisen edun mukaisessa arkistokäyttötarkoituksessa. Kansallisarkisto korostaa, että käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä tulisi täydentää edellyttämällä Kansaneläkelaitosta ja terveyden- ja hyvinvoinnin laitosta määrittämään Kansallisarkiston kanssa yhteistyössä, miten, missä muodossa ja milloin arkistolain tarkoittamat pysyvästi säilytettävät (arkistoitavat) asiakastiedot tallennetaan myös yleisen edun mukaista arkistointia toteuttavaan Kansallisarkiston palveluun. Asiakastietojen pitkäaikainen ensisijainen käyttötarkoitus ja yleisen edun mukainen arkistokäyttötarkoitus ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedoissa selkeästi kaksi samanaikaista käyttötarkoitusta. Tämä tarkoittaa, ettei arkistointikäytännöistä voida sopia vasta ensisijaisen käyttötarkoituksen päättyessä. Käytännössä jo asiakastietojen syntyvaiheessa tulee tietää, mitkä niistä myös arkistoidaan.

Tietosuoja-asetus (artikla 9) ja tietosuojalaki (1050/2018 6 §) mahdollistavat myös erityisten henkilötietoryhmien käsittelyn yleisen edun mukaisia tai yleishyödyllisiä arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia varten (artikla 9, 2 j). Sosiaali- ja terveyshuollon asiakastiedoilla on merkitystä monenlaisiin tutkimustarpeisiin ja siitä syystä niitä arkistoidaan. Arkistoitujen tietojen tutkimuskäyttö on laajempi ja osittain toiminnoiltaan erilainen kokonaisuus kuin laissa sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (552/2019) määritelty tutkimuskäyttö.

Laadukas tutkimus edellyttää usein yksilöitä koskevia, usein arkaluonteisiakin henkilötietoja (lainsäädännössä erityisiä henkilötietoryhmiä). Pitkällä aikavälillä kertyneet ja arkistoidut henkilötiedot ovat ominaisia Suomen asiakirjalliselle kulttuuriperinnölle. Henkilötiedot ovat tärkeitä kansakunnan ja kansalaisten itseymmärrykselle, sillä niillä on suuri merkitys siinä, millainen kuva yhteiskunnasta muodostuu ja miten tutkimuksen avulla pystytään arvioimaan aiempia ilmiöitä ja tapahtumia. Henkilötietojen arkistointi mahdollistaa tutkimuskysymysten tarkastelun henkilötasolla ja mahdollistaa yhteiskunnallisten ilmiöiden sekä yhteiskunnan ja kansalaisen vuorovaikutuksen monipuolisen tarkastelun ja eri aineistoja ristiin hyödyntävän rekisteritutkimuksen. Tämä ei olisi mahdollista anonymisoidun tietoaineiston pohjalta.

Yleisen edun mukainen arkistointitarkoitus voi rajata rekisteröidyn oikeuksien käyttöä. Esimerkiksi henkilöllä ei ole ”oikeutta tulla unohdetuksi” silloin, kun henkilötietojen käsittely on tarpeen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten.

Pääjohtaja Jussi Nuorteva

Tutkimusjohtaja Päivi Happonen